

Les capellanies com a model de cofinançament de la capella musical de Sta. Maria la Major a Roma en el '700

Abel Puig Gisbert

Investigador independent

RESUM

La capella musical de la basílica de Sta. Maria de Major a Roma en el '700 és un organisme estable però no sempre homogeni en què els membres perceben un salari mensual fix. A través de les llistes mensuals de pagaments, es pot constatar la presència de dos pagadors: d'una banda, el capítol i, de l'altra, les capellanies, fundacions que, des del seu origen, requerien l'ocupació d'alguns capellans «versats en música» (polifonia) o en cant pla.

Aquesta anàlisi reporta un model particular de cofinançament econòmic de la capella musical en què alguns cantants ocupaven també una capellania a canvi d'un increment de serveis, la qual cosa suposava un benefici recíproc: una millora salarial per al cantant i, al seu torn, un estalvi per al capítol.

Per últim, l'aproximació a les fundacions Sacchetti, Sonanti, Soriano i Moretti (pròpies de Sta. Maria la Major i les úniques amb l'obligació de cantar), descriu una pràctica que vol servir de precedent per conèixer el funcionament d'altres capelles musicals de similars característiques del nostre entorn i que encara resten pendents d'estudi.

Paraules Clau: Capella musical; capellania; economia; Sta. Maria la Major; s. XVIII.

RESUMEN

La capilla musical de la basílica de Sta. María de Mayor en Roma en el '700 es un organismo estable pero no siempre homogéneo en el que los miembros perciben un salario mensual fijo. A través de las listas mensuales de pagos, se puede constatar la presencia de dos pagadores: por un lado, el capítulo y, por otro, las capellanías, fundaciones que, desde su origen, requerían el empleo de algunos capellanes «versados en música» (polifonía) o en canto llano.

El presente análisis reporta un modelo particular de cofinanciación económica de la capilla musical donde algunos cantantes ocupaban también una capellanía a cambio de un incremento de servicios, lo que suponía un beneficio recíproco: una mejora salarial para el cantante y, a su vez, un ahorro para el capítulo.

Por último, la aproximación a las fundaciones Sacchetti, Sonanti, Soriano y Moretti (propias de Sta. María la Mayor y las únicas con la obligación de cantar), describe una práctica que quiere servir de precedente para conocer el funcionamiento de otras capillas musicales de similares características y más próximas a nuestro entorno que todavía están pendientes de estudio.

Palabras Clave: Capilla musical; capellanía, economía, Sta. María la Mayor, s. XVIII.

ABSTRACT

The Cappella Musicale of the Santa Maria Maggiore Basilica in Rome in the '700 is a stabile body but not always homogeneous, where members receive payment on a monthly fixed salary. Through the monthly payment lists, can be established the presence of two payers: on the one hand, the chapter and, on the other, the chaplaincies, foundations that, from its origin, required the employment of some «versato in musica» (polyphony) or plainchant.

This analysis reports a particular model of economy co-financing of the musical chapel where some singers also occupied a chaplaincy in exchange for an increase in services, which meant a reciprocal benefit: a wage improvement for the singer and, in turn, a saving for the chapter.

Finally, the approach to the foundations Sacchetti, Sonanti, Soriano and Moretti (owns in Sta. Maria Maggiore and the only ones with the obligation to sing) describes a practice that wants to be a precedent for knowing how others similar chaplaincies work, still pending study.

Keywords: Chapel music, chaplaincy, economy; Santa Maria Maggiore; 18th Century.

RECEPCIÓ / RECEPCIÓN / RECEIVED: octubre 2019 / octubre 2019 / October 2019

ACCEPTACIÓ / ACEPTACIÓN / ACCEPTANCE: novembre 2019 / noviembre 2019 / November 2019

Introducció

La basílica papal de Sta. Maria la Major, construïda sobre el temple romà de Cibeles, és una de les quatre basíliques majors de Roma i formava part de la pentarquia.¹ La capella musical conserva una llarga trajectòria i es remunta, segons la tradició, a l'època de St. Gregori el Gran. Malgrat tot, a banda de les eventuais divergències sobre l'allargament històric i els orígens, les constitucions de les capelles musicals com a organisme estable s'estenen més enllà de la mediterrània a tots els països catòlics i representen una progressiva professionalització del músic.

En aquest estudi ens apropem a la capella musical de Sta. Maria la Major en el 700 i, en particular, als models de cofinançament establerts entre dos pagadors: d'una banda, el capítol de la basílica i, de l'altra, unes fundacions privades anomenades «capellanies». Aquesta fórmula, que no deixa de ser paradigmàtica, significa que el cantant podia rebre un major salari a canvi d'un major nombre de serveis –els de la capellania– mentre que el capítol estalviava diners.

En el transcurs del segle, la capella musical apareix com una formació estable representada per quinze cantants i un organista sota la direcció d'un mestre de capella, els quals ocupen una plaça fixa a canvi d'unes retribucions mensuals. Dues fonts d'arxiu, l'*Inventario legale 1726* i la *Historia Basilicae Liberianae* de Bianchini, acrediten l'organització d'aquesta plantilla:² «Servono parimente la detta Sacrosanta Basilica due Mri di Cerimonie, un Mro di Cappella, Un'Organista, e quindici Cantori, ò Musici»,³ la qual experimentarà lleugeres variacions pels daltabaixos que sofreix l'economia capitular en el transcurs dels anys i s'ampliarà de manera ocasional a través de la contractació d'altres instruments («suonatori») i cantants («musici») per a les celebracions extraordinàries, fet que mereix un estudi a banda.⁴

Per a dur a terme aquesta comesa, l'anàlisi se centrarà –entre altres fonts de l'arxiu capitular– en les llistes mensuals de pagament als membres de la capella musical que es troben als lligalls de les *Giustificazioni* i, en particular, en aquells cantants que ocupen una capellania, de manera que el seu sou procedia de dues retribucions complementàries.

A tall d'exemple, si prenem la llista del mes de maig del 1709, hi trobem la següent informació:

Lista delli Sig.^{ri} Musici p. il Mese di Maggio 1709

Pompeo Cannicciari Mro di Cappella	sc. 12
Bernardo Caffi Organista	sc. 6
D. Nicola Trovarelli Basso Capp. ^{no} Sonanzi Scudi quatro p. la cap. ^{nia} ; e scudi 2 che li dà il Rmo Capitolo	sc. 6
D. Gio: Batta Rosati Tenore Corista Capp. ^o Sacchetti sc. 4 p. la capp. ^a ; e sc. 4:40; che li dà il Rmo Cap. ^{lo}	sc. 8:40
D. Gio: Ant. ^o Nencioni Contralto Capp. ^{no} Sacchetti sc. 4 p. la Capp. ^{nia} ; e sc. 2 che li dà il Rmo Cap. ^{lo}	sc. 6
D. Paulo Sabbi Basso Capp. ^{no} Sacchetti sc. 4 p. la Capp. ^{nia} ; e scudi quatro che li dà il Rmo Cap. ^{lo}	sc. 8
D. Ludovico Nenci Tenore Corista Capp. ^{no} Sonanzi sc. 4 p. la Capp. ^{nia} ; e sc 1:80; che li dà il Rmo Cap. ^{lo}	sc. 5:80

¹ Junt amb St. Joan del Laterà, St. Llorenç extramurs, St. Pere i St. Pau extramurs.

² «De Hodierna Schola Cantorum» (I-Rsm, G. Bianchini, *Historia Basilicae Liberianae S. Mariae Majoris*, VIII, 1754, f. 20).

³ I-Rsm, *Inventario legale della Sacrosanta Patriarcale Basilica di S. Maria Maggiore 1726*, f. 3.

⁴ Cf. Puig, Abel: *La capella musical de Sta. Maria la Major a Roma del 1709 al 1809 i l'aportació de Pompeo Cannicciari*, tesi doctoral dirigida pel prof. F. Luisi i defensada el 5 de maig del 2015 al Pontificio Istituto di Musica Sacra de Roma, encara pendent de publicació, en què es presenta un estudi detallat de la capella musical.

Sebastiano Troli Basso Cap. ^{no} Soriano	sc. 4
Gioseppe de' Luca Contralto	sc. 8
Stefano Episcopini Tenore	sc. 5
Benedetto Porciani Tenore	sc. 3
Dom. ^{co} Ferruzzi Basso	sc. 4:50
Gio: Dom. ^{co} Graziani Sop. ^{no} Scudi quatro, e p. lui al Sig. ^r Gio: Bravetta p. tenerli à disposizione dalli Sig. ⁱ Canonici camerlenghi	sc. 4
Oratio Scutarini Sop. ^{no}	sc. 3
Ant. ^o Cappelli Sop. ^{no}	sc. 5
	sc. 5
Raimondo Grassi Sop. ^{no}	sc. 4:50
Gioseppe Fontana Sop. ^{no}	sc. 5
Somma in tutto	sc. 98:20

Francesco Chigi Prefetto della Musica⁵

Com es pot llegir, la llista confirma la composició de la capella musical: cinc sopranos, dos contralts, quatre tenors i quatre baixos (total que també recull l'*Inventario* del 1726). La llista, encapçalada per l'aleshores mestre de capella, D. Pompeo Cannicciari (successor d'A. Scarlatti i que cobra dotze escuts), va seguida per l'organista Bernardo Caffi (successor de B. Pasquini i que en cobra sis, justament la meitat).

Per la resta d'estipendis, hem de suposar que s'estableix una jerarquia quantitativa –pel que fa a la suma mensual– dins de la capella musical. De fet, d'entre les diverses categories, el sou d'un cantant oscil·la entre els tres i els huit escuts mensuals, i variaria en funció de l'antiguitat, el protagonisme de la veu, l'assistència als serveis i el prestigi assolit, entre altres possibilitats. En 1709, el muntant mensual ascendia a 98'20 escuts.

En les llistes trobarem sempre el nom i cognom dels cantants (amb o sense el títol de «don»), seguits pel tipus de veu, la capellania (que, segons el cas, ocupaven), les despeses detallades que rebien de la capellania i del capítol i, tot seguit, la xifra total del pagament expressat en escuts o, de vegades, amb decimals (és a dir, amb «baiocchi» o «giulij», la unitat de subdivisió menor).⁶ Com era habitual, el cor estava format sols per veus masculines i participava en múltiples serveis en la basílica, tradició que encara es manté en l'actualitat.

A partir de la mateixa llista de maig del 1709 i per tal d'apropar-nos al model econòmic de cofinançament de la capella musical, es pot extraure una taula de despeses amb només els cinc cantants que ocupaven una capellania:

Nom	Veu (*)	Escuts			Total Escuts
		Capellania	Capítol		
D. Nicola Trovarelli	B	Sonanti	4	2	6
D. Ludovico Nenci	TC		4	1'80	5'80
D. Giovanni Battista Rosati	TC	Sacchetti	4	4'40	8'40
D. Giovanni Antonio Nencioni	C		4	2	6
D. Paolo Sabbi			4	4	8
Sebastiano Troli	B	Soriano	4	-	4
		Total	24	14'20	38'20

Taula 1: Retribucions dels cantants que ocupaven una capellania en maig de 1709

(*) S: Soprano; C: Contralt; T: Tenor; TC: Tenor corista;⁷ B: Baix.

⁵ «Lista delli Sig[no]ri Musici di S. M.ª Magg[i]ore p[er] il mese di maggio 1709 (I-Rsm, *Giustificazioni 60 (1709-1711)*), núm 39. El subratllat és de l'original.

⁶ Un escut tenia 100 «baiocchi» (en singular, «baiocco») i, cada «baiocco», 5 «quattrini» (en singular, «quattrino»), de manera que les subunitats de l'escut eren 1/100 «baiocchi» i 1/500 «quattrini».

⁷ El concepte «tenor corista» (TC), feia referència als cantants de cant pla, anomenats antigament cantors o coristes, perquè cantaven en el cor o en el presbiteri de la basílica.

En la taula s'observa com cada cantant rep un estipendi estable de quatre escuts de la capellania, més un variable del capítol. Resulta interessant el cas de Sebastiano Troli, ja que la llista de pagament no registra el sou procedent de cada pagador. Si prenem en consideració que el capítol fa constar el pagament d'un escut a Troli de maig a agost del 1711 (cf. Taula 4), queda patent que els quatre escuts procedien únicament de la capella i que el capítol no realitzaria cap desemborsament complementari.

En conclusió, del muntant mensual de 98'20 escuts, 24 procedeixen de les capellanies, el que suposa que, aproximadament, un 25 % del sou de la capella musical procedeix de les capellanies.

Per tal d'oferir un estudi més detallat de la qüestió, s'han supervisat totes les llistes de pagament de 1709 al 1809 que, a raó de 12 anuals, fan un total de 1.200.⁸ Aquesta tasca ingent ha permès establir una cronologia de tots els cantants que en algun moment van ocupar una capellania i, al seu torn, extraure diverses conclusions.

1. Les capellanies a Sta. Maria la Major

El funcionament de les capellanies en la basílica és rellevant perquè són el reflex d'una pràctica musical i econòmica pròpia que sovint s'omet en els estudis de les capelles musicals. Les capelles o capellanies –la documentació recull ambdós termes– estaven formades per un nombre predeterminat de membres anomenats «capellans». Per tant, el terme «capella» o «capelles» de Sta. Maria la Major, en aquest sentit, s'entén com a fundació i no com a espai físic.

També es té constància de la presència d'aquestes fundacions a molts altres llocs, ja que no es tracta d'un cas únic, tot i que encara manquen estudis comparatius al respecte, de manera que caldria contrastar si els models de cofinançament que s'ofereixen tot seguit es podrien aplicar a altres diòcesis com, per exemple, la de València.

Des del punt de vista pràctic, aquest treball se centra només en les fundacions Sacchetti, Sonanti i Soriano per ser les úniques que demanen com a requisit als capellans la possessió de coneixements musicals; a més, s'hi incorporarà el cas dels Moretti perquè dos dels quatre capellans, a pesar de no tenir l'obligació de saber música per voluntat del fundador, apareixen com a cantants de la capella musical. En definitiva, es pretén delinear un model de cofinançament econòmic. Malgrat que la història i funcionament de les capellanies demana un estudi més atent que ja s'ha publicat de manera prèvia, en aquesta ocasió s'ometrà la repetició de dades (cf. Puig, 2013: 967-987).

2. Els Sacchetti, versats en música

Francesco Sacchetti, abat i canonge de la basílica, va fundar quatre capellanies: dues en 1654, i altres dues el 1657.⁹ Per ocupar les dues primeres, el candidat havia de ser sacerdot o clergue versat en música: «L'anno 1654. Monsig.r Francesco Sacchetti [...] istituì due Cappellanie ammovibili ad nutum per due Preti, o Chierici versati in Musica».¹⁰ El requisit de ser «versats en música» significava que havien de ser aptes per a llegir i cantar polifonia, una qualitat que facilitava l'accés tant a la capella musical com a la possessió d'una capellania.

⁸ Manquen les llistes VII.1714 i VII.1724 de les *Gintificazioni* de l'arxiu capitular, possiblement extraviades.

⁹ «Cappellani Sacchetti num.r 2.» (I-Rsm, *Stato Generale 1759*, ff. 39r-43r).

¹⁰ *Ib.*, f. 39r.

La condició musical va canviar l'any 1751, quan Girolamo Colonna di Sciarra (1708-1763) –cardenal arxipreste de la basílica des del 30 de setembre del 1743–¹¹ decretà la supressió de les dues capellanies originals en què els capellans havien de ser versats en música a canvi d'erigir-ne altres dues amb l'únic requisit de ser ocupades per sacerdots o clergues versats cant pla: «[...] sive Sacerdotes, sive Clerici in Cantu Gregoriano versati [...]».¹² Aquesta modificació, que mantenia les dues capellanies, facilitava les possibilitats d'accés.

Des de l'any de la fundació i fins al decret de Colonna, és fàcil trobar en les llistes de la capella musical els dos capellans Sacchetti que ocupen les dues primeres vacants del fundador, amb un estipendi de quatre escuts mensuals (que suposava la meitat o més del salari de cadascun d'ells, segons el cas). A partir del 1751, els Sacchetti desapareixen de les llistes mensuals, entre altres raons, perquè els nous capellans ja no tenien l'obligació de cantar polifonia i ja no podien ser membres de la capella musical.

En aquest sentit, resulta paradigmàtic el cas de D. Giuliano Felli i D. Francesco Panara –els últims Sacchetti de la capella musical– els quals, a pesar de cessar en aquesta capellania en juliol del 1751, van prendre de seguida possessió d'una Sonanti, fet curiós perquè els Sonanti tan sols havien de ser versats en cant pla, és a dir, havien de tindre les mateixes condicions que els Sacchetti després del decret de Colonna. Aleshores, cal demanar-se quin sentit tenia el canvi d'una capellania a una altra que demanava tan sols el requisit de saber cant pla.

Aquest procediment de renúncia a la capellania Sacchetti i possessió immediata de la Sonanti només s'explica des d'una clara millora en les condicions laborals oferida pel capítol com a recompensa a l'antiguitat i diligència en els serveis d'aquests cantants. El fet d'acabar els últims anys de servei amb la possessió d'una capellania Sonanti era un fet bastant habitual (ho podem comprovar a través de les taules del cantants que ocupen més d'una capellania, en l'últim apartat). Tan sols hi trobem una excepció: en el moment de la jubilació, D. Giuseppe Maria Nozzoli renuncia a la capellania Sonanti i pren possessió de la Sacchetti (cf. taula 2 i fitxa del cantant en l'últim apartat), un fet insòlit i ja que no hi trobarem en cap altre cas.

La història de les capellanies Sacchetti és una de les més llargues i complexes de la basílica, i requereix un estudi més ample (cf. Puig, 2015: 255-293). Per fer-se una idea de les càrregues que suposava la possessió, convé parar atenció al següent esquema. Les càrregues varien en funció del període, a les quals caldria afegir les que ja *per se* prestaven a la capella musical:

a. En un primer període, 4 capellans (2+2):

- Els dos primers (1654-1687):
 - serveis del cor en setmanes alternatives
 - 15 misses als mes (8 de Rèquiem a l'altar privilegiat i 7 en els altres altars)
- Els dos segons (1661-1687):
 - No tenen obligació de cor
 - 20 misses al mes entre els dos

b. En un segon període (1687-1751), tots quatre per igual:

- 11 misses al mes, excepte 14 en desembre
- serveis del cor reduït a terciària (10 dies al mes)

¹¹ «Per il Possesso dell'Emo, e Rmo S.r Card.le Arciprete» (I-Rsm, *Libro delli Possessi Della Sagrosanta Basilica di S. Maria Magg.dall'Anno 1702 att.º 1862*, f. 3 v).

¹² «Romana Reductionis Servitii Cappellanorum Sacchetti» (I-Rsm, G. Bianchini, *Historia...*, VII, 1754, ff. 152-155).

- c. En un últim període (1751), dos capellans:
- serveis del cor en setmanes alternatives
 - 264 misses a l'any

Segons les llistes de pagament de les *Giustificazioni* dels anys en qüestió, hi trobem els següents capellans Sacchetti com a cantants de la capella musical (a l'última columna, apareixen els escuts que cobra cada cantant de la capellania Sacchetti, els de la capella musical i el total del salari mensual):

SACCHETTI				Escuts		
Cantant	Veu	Activitat	Ocupació Sacchetti	Cap.a	Mús.	Total
Nencioni, D. Giovanni Antonio	A	a.VI.1683 ¹³ -IV.1711	a. I.1701-IV.1711	4	2	6
Rosati, D. Giovanni Battista	TC	a.VI.1683- II.1720	a. I. 1709-II.1720	4	4,40	8,40
Sabbi, D. Paolo	B	I.1668- VIII.1719	a. I.1709-VII.1716	4	4	8
De' Luca, Giuseppe (*)	A	d.1695-X.1761	VIII.1716-X.1722	4	4	8
			XI.1722-VI.1724	4	3,90	7,90
			VIII.1724-III.1733	4	4	8
			IV.1733	2	2 (+ 1,25 jub.)	5,25
Porciani, D. Benedetto (*)	TC	a.I.1709-VIII.1751	V.1711-VIII.1711	4	1	5
Agnuzzi, D. Giuseppe	A	VI.1712-IV.1731	III.1720-X.1722	4	1,20	5,20
			XI.1722-VI.1724	4	1	5
			VIII.1724-IV.1731	4	1,20	5,20
Nozzoli, D. Giuseppe Maria (*)	S	XII.1714-IV.1731	III.1727-IV.1731	-	1	1
Giovenale, D. Fco. Antonio	S/A	IV.1725-VII.1733	V.1731-III.1733	4	2	6
			IV.1733	4	2,25	6,25
			V.1733-VI.1733	4	2,50	6,50
			VII.1733	-	-	3,25
Felli, Giuliano (*)	A	IV.1733-X.1774	VIII.1733-VII.1751	4	1	5
			VIII.1751	(?)	-	5
Panara, D. Francesco (*)	B	IV.1746-VI.1753	VII.1746-VII.1751	4	1,70	5,70
			VIII.1751-XII.1751	(?)	5,70	5,70

Taula 2: Períodes i retribucions dels capellans Sacchetti presents en la capella musical
(*) Ocupen més d'una capellania (cf. taules de l'últim apartat)

Si apliquem una breu anàlisi sobre el balanç econòmic hi trobem, a tall d'exemple, que:

- D. Giuseppe Agnuzzi cobrava 4,5 escuts de la capella musical en el moment que va prendre possessió de la capellania, després de la qual, només en rebia 1,20 del capítol, malgrat que experimentava un lleuger increment salarial.
- A partir de març del 1727, Nozzoli apareix com a «musico giubilato» en les llistes mensuals de la capella musical. En canvi, esta informació contrasta amb la que recull l'acta capitular del 27 de febrer del 1727, en què s'indica que, a pesar de la jubilació, continuarà ocupant la capellania Sacchetti:

4.º Perciò si riformi il Musico Nozzoli, uno delli detti quattro Soprani, con giubilarlo dal servizio della Musica, e p[er] tal giubilazione se gli dà uno scudi il mese da prendersi dalle distribuzioni dei Musici. Per compensarlo poi di quanto perde in tal giubilazione se gli dà la Cappellania Sacchetti, che attualm[en]te vaca.¹⁴

¹³ Burke, 1984: 112. (Cf. Bibliografia).

¹⁴ «Giovedì 27. Febrero 1717 [sic]» (I-Rsm, *Atti Capitolari 9 (1721-1750)*, f. 103).

Aquest cas constata que la informació de les llistes de pagament no sempre és fidel i convé contrastar-la amb altres documents de l'arxiu capitular. En qualsevol cas, no tenim constància de l'estipendi que pagava la capellania a partir del moment de la jubilació, tot i que se li ofereix «per compensar-lo».

- D. Fco. Antonio Giovenale cobrava 5 escuts com a soprano, però des que pren possessió de la capellania, només en rep dos del capítol, tot i que el salari mensual augmenta fins a sis escuts. A més, des del moment que ocupa la capellania, la veu passa de soprano a contralt, fins el cessament. La llista de l'últim mes el reconeix com a Sacchetti, però no especifica la quantitat de cada pagador.

En termes generals, es constata que la possessió d'una capellania Sacchetti implicava un augment salarial per al cantant (a pesar de l'increment de les càrregues) i, al seu torn, un abaratiment dels costos de manteniment de la capella musical per part del capítol.

3. Els Sonanti, versats en cant pla

El 1656, Lorenzo Sonanti, canonge degà de Sta. Maria la Major a Roma, va erigir dues capellanies amb la condició de ser ocupades per sacerdots versats «in canto piano» (en cant pla).¹⁵ A efectes pràctics, el llibre *Stato 1659* de l'Arxiu Secret Vaticà, ens adverteix que «non hanno obligo di messe, ma di salmeggiare nel choro delli cantori della sacrosanta Basilica».¹⁶ El fet de no tindre l'obligació de misses, com els Soriano, suposava ja una disminució important de les obligacions en comparació amb els Sacchetti o Moretti.

Des del punt de vista cronològic, es pot reconstruir un elenc dels capellans Sonanti els quals també formaven part de la capella musical: en les llistes mensuals de pagament, trobem que cobren sempre un estipendi fix de quatre escuts mensuals de la capellania, més un altre variable (entre un i dos escuts) per formar part de la capella musical (a càrrec del capítol basilical).

Les dades de pagament que obtenim en les llistes mensuals són les següents (en l'última columna, apareixen els escuts que cobren de la capellania Sonanti, els de la capella musical i el total del salari):

SONANTI				Escuts		
Cantant	Veu	Activitat	Ocupació Sonanti	Cap.a	Mús.	Total
Nenci, D. Ludovico	T	a. I.1701-VI.1709	a.I.1701-VI.1709	4	1,80	5,80
Trovarelli, D. Nicola	B	a. I.1701-IV.1711	a. I.1701-IV.1711	4	2	6
Cappelli, D. Antonio	S	a. I.1701-XII.1720	VII.1709-XII.1720	4	1	5
Molinazzi, D. Angelo Vittorio	B	V.1711-III.1720	V.1711	2	0,50	2,50
			VI.1711-VIII.1719	4	1	5
			IX.1719-II.1720	4	1,40	5,40
			III.1720	4	1,80	5,80
Nozzoli, D. Giuseppe Maria (*)	S	XII.1714-IV.1731	I.1721-X.1722	-	-	5
			XI.1722-VI.1724	-	-	4,90
			VIII.1724-II.1727	-	-	5
Vittori, D. Angelo Vittorio	B	IV.1720-VI.1724	IV.1720-X.1722	4	1,80	5,80
			XI.1722-VI.1724	4	1,70	5,70
Rosati, Giovanni Battista Biagio	B	VIII.1724-IV.1727	VIII.1724-III.1727	-	-	5
			IV.1727	-	-	1,70

¹⁵ «Cap. XXII. Cappellani Sonantii duo» (I-Rsm, Bianchini, *Historia...*, VII, 1754, ff. 177-178).

¹⁶ «Nota delle cappellanie, che di presente sono nella sacrosanta Basilica, delle Loro fondazioni, et oblihi» (I-Rasv, Arxiu Secret Vaticà, Miscellanea, Armadio VII, 32, *Stato Temporale dell'ill.mo Capitolo della Sacros.ta Basilica di S. Maria Maggiore per tutto l'anno MDCLIX*, f. 185).

Porciani, D. Benedetto (*)	T	I.1709-VIII.1751	IV.1727-V.1733	4	2	6
			VI.1733-I.1748	4	2,50	6,50
			II.1748-VIII.1751	4	1	5
Panara, D. Francesco (*)	B	IV.1746-VI.1753	I.1752-VI.1753	4	1,70	5,70
Felli, Giuliano (*)	A	IV.1733-X.1774	IX.1751-X.1774	4	1,50	5,50

Taula 3: Períodes i retribucions dels capellans Sonanti presents en la capella musical
(*) Ocupen més d'una capellania (cf. taules de l'últim apartat)

A partir d'aquestes dades, obtenim diverses conclusions:

- D. Angelo V. Molinazzi s'incorpora a la capella musical ocupant directament la capellania Sonanti en V.1711; en aquest mes, cobra la meitat de la mensualitat.
- Nozzoli i Rosati apareixen com a capellans Sonanti, però les llistes no especifiquen la quantitat procedent de cada pagador (cal suposar que el capítol només els paga un escut i la capellania, quatre, com era habitual).
- Nozzoli continua com a soprano jubilat de la capella musical en el període III.1727-IV.1731, moment en què canvia de la capellania Sonanti a la Sacchetti (cf. taula «Sacchetti» i fitxa del cantant en l'últim apartat). És l'únic cas que trobem, com hem anticipat, d'aquesta trajectòria.

Val a dir que, per fundar una capellania a través d'una donació o herència, el fundador adquiria un nombre de títols anomenats «Luoghi di Monti» (una espècie de valors de la banca), que produïa unes rendes variables (ja que l'església, per a aquestes fundacions, preferia les rendes a les propietats), de les quals es pagaven els serveis dels capellans. En previsió d'una eventual disminució de les rendes, el fundador deixà al capítol la facultat de suprimir una capellania. Arribat el cas, el romanent obtingut a partir de la supressió hauria d'acumular-se per restituir la plaça quan fóra possible sense que, en cap cas, mancara l'estipendi permanent de quatre escuts mensuals a cadascun dels capellans en actiu. Per exemple, el llibre *Stato temporale 1659* afirma: «[...] fruttano ogn'anno ciascheduna di esse da sc. 48»,¹⁷ és a dir, de quatre escuts mensuals. En canvi, el 1727, a causa d'una disminució de les rendes generals en el capítol de la basílica,¹⁸ fou suprimida una de les dues capellanies fins que, degut a la multiplicació del rèdit, el 1759 va ser restituïda. Es tracta d'un cas excepcional que no es troba en cap altra capellania musical. El llibre *Stato generale 1759* aporta un resum bastant complet d'aquesta acció:

[...] Ed in fatti l'anno 1727. attesa la diminuzione delle Rendite fu sospesa una Cappellania, ed incominciato il Moltiplico, come dal Registro de' Monti in Archivio fogl. 103. Ma essendo nello scorso anno 1758. arrivato il Moltiplico al suo compimento, il Rmo Capitolo conferì l'altra Cappellania sospesa nel corrente anno 1759.

Li Cappellani in oggi sono il Sig.^r D. Giuliano Felli, ed il Sig.^r D. Antonio Faccini [...].¹⁹

Per exemple, en la capella musical només trobem un dels dos capellans citats en l'*Stato Generale 1759*, és a dir, Giuliano Felli. L'altre Sonanti, D. Antonio Faccini, mai apareixerà com a cantant de la capella musical. Si, fins al 1727, els dos Sonanti eren cantants de la capella, després de la restitució del 1759, només un dels dos apareixerà en les llistes mensuals.

¹⁷ Ib.

¹⁸ Les vicissituds econòmiques per les que passa el capítol es poden constatar a l'acta del dia 1 de desembre del 1726, on es prenen diverses mesures per pal·liar la difícil situació financera. Cf. «I-Rsm, *Atti Capitolari (1721-1750)*, ff. 90-92.

¹⁹ «Cappellanie Sonanzi num.ro 2» (I-Rsm, *Stato Generale 1759*, ff. 50v-51r).

Per últim, una xicoteta nota de difícil lectura afegida posteriorment al marge en l'*Stato Generale 1759*, aporta encara dues dades importants: una, al voltant de la supressió de l'última capellania el 1823 «Per morte dell'ult.º Cappell.º D. And. Badini seguita in Mag.º 1823 restò sospesa la Cappnia [...] al buon Serv.º del Coro, c.º da Rescro ottenutosi dal Rmo Caplo dall'Emo Zurla Vis.º Ap.º il 12. Lug.º 1825», i l'altra en la qual s'afirma que «Il R.º Cappellano è il Musico Gio. Batta. Bartolomucci».²⁰

Els Sonanti son els últims capellans que apareixen en les llistes mensuals de la capella musical; almenys, de forma explícita, ja que Felli és l'últim en aparèixer com a Sonanti de forma clara. Altrament, l'esmentat Bartolomucci apareixerà com a contralt fins desembre del 1799 sense cap referència a l'ocupació de la capellania, encara que l'ocuparà fins l'any 1823, segons explica la nota marginal a què ens hem referit.

4. La capellania Soriano

El canonge de la basílica Francesco Soriano fundà per donació dues capellanies l'any 1619²¹ De totes les fundacions, potser aquesta siga la menys documentada, probablement per dues raons: una, per ser una de les fundacions més antigues i, l'altra, perquè les fonts d'arxiu sempre la comparen amb la Sonanti, de forma que sovint s'hi troba una important barreja de dades.

Com en el cas dels Sonanti, el decret del 17 de juliol del 1658 constitueix un punt d'inflexió en la història d'aquestes dues capellanies. De fet, tan sols dos anys després de la fundació, la *Sacra Congregazione della Visita Apostolica* va decretar que cadascun dels capellans havia d'assistir als serveis en setmanes alternatives. Un extracte del decret del 17 de juliol del 1658, que recull Bianchini en la *Historia* de la basílica, compara els serveis de les capellanies Soriano i Sonanti:

Reductio Servitii Cappellanorum nuncupat Soriani, et Sonanti

= Bmo Padre = Il Capitolo, e Canonici di Santa Maria Maggiore espongono umilmente alla Santità Vostra, come sono nella loro Basilica certe Cappellanie amovibili, Soriane, e Sonantie unite alla Musica, dovendosi pigliare persone atte al Canto. E perchè il servitio è quotidiano, e la ricompensa è di soli quattro scudi il Mese, non si trova persona, che voglia accettare il detto servitio. Pertanto li Oratori supplicano la Santità Vostra volerli diminuire il peso di tanto servitio, riducendoli all'alternativa, come hanno gli altri Musici, che sono ancora pagati al doppio, e così verrà la Chiesa ad avere il suo servitio, et eseguita la mente delli Testatori, che per altro, essendo vacanti da sei mesi in qua due di queste Cappellanie, non viene ad essere servita la Chiesa. Che il tutto riceveranno a grazia singolarissima, e ridonderà a maggior gloria di Dio, e servitio di detta Basilica. Quan Deus & [...].²²

Com podem llegir en aquest extracte, l'ocupació de les vacants Soriano i Sonanti presenta un doble problema: d'una banda, cal trobar gent apta per al cant, ja que les capellanies es troben «unides a la música» i, de l'altra, no es troba gent que vulga assistir al servei «quotidià» de la capella —és a dir, diari— per tan sols quatre escuts mensuals (a pesar de no tindre, com els Sonanti, l'obligació de misses), raó per la qual es proposa distribuir la càrrega en setmanes alternatives.

A més, Bianchini aporta una informació rellevant al voltant d'aquesta capellania, ja que en el mateix decret del 17 de juliol del 1658, les dues capellanies inicials foren reduïdes a una, també per una disminució de les rendes:

²⁰ Nota al marge del document, ivi, f. 51r.

²¹ «Nota delle cappellanie...» (I-Rasv, Arxiu Secret Vaticà, Miscellanea, Armadio VII, 32, *Stato Temporale* [...] MDCLIX, f. 185), (I-Rsm, *Inventario 1726*, f. 23v) i (I-Rsm, Bianchini, *Historia*..., VII, 1754, f. 186).

²² «Cappellanus Surianus unus» (I-Rsm, Bianchini, *Historia*..., VII, 1754, Cap. XXIII, ff. 187-188).

«Erant antiquitus duae Cappellaniae Surianae, sed deficientibus redditibus ad unicum sunt redactae».²³ Aquesta dada corrobora que el cantant que apareix en les llistes de la capella musical com a Soriano és l'únic actiu d'aquesta fundació. Tot seguit, presentem una llista dels capellans Soriano en el transcurs del '700:

SORIANO				Escuts		
Cantant	Veü	Activitat	Ocupació Soriano	Cap.a	Mús.	Total
Trolì, Sebastiano	B	a.I.1709-VII.1743	a.I.1709-IV.1711	4	-	4
			V.1711-VIII.1711	4	1	5
Porciani, D. Benedetto (*)	T TC	a.I.1709-VIII.1751	IX.1711-XI.1714	4	1	5
			XII.1714-XII.1718	4	1,20	5,20
			I.1719-VIII.1719	3	2,20	5,20
			IX.1719-II.1720	4	1,50	5,50
			III.1720-X.1722	4	2	6
			XI.1722-VII.1724	4	1,80	5,80
			VIII.1724-III.1727	4	2	6
Vannucci, D. Giuseppe M. ^a	S	XI.1724-VI.1748	IV.1727-V.1731	4	1	5
			VI.1731-XII.1731	4	2	6
			I.1732-V.1748	4	1	5
			VI.1748	-	1	1

Taula 4: Períodes i retribucions dels capellans Soriano presents en la capella musical
(*) Ocupen més d'una capellania (cf. taules de l'últim apartat)

- El baix Sebastiano Trolì tindrà tres trams: fins a IV.1711, cobrarà només quatre escuts de la capellania i no rebrà cap estipendi de la capella musical; des del V.1711 fins al VIII.1711, incrementarà el salari gràcies a l'escut que rep de la capella musical i, a partir del IX.1711, cessa en la capellania Soriano tot i que seguirà en actiu en la capella musical fins a VII.1743, sense ocupar cap altra capellania (motiu pel qual aquest període no es consigna en la taula anterior).
- Després de deixar la capellania Sacchetti, el tenor D. Benedetto Porciani passarà a ser Soriano (IX.1711-III.1727, en lloc de Trolì) fins a III.1727 i, des d'abril del mateix any fins el cessament, encara va ocupar una tercera capellania: la Sonanti (com una mena d'ascens, amb el mateix salari però amb menys càrregues).

La reducció a un sol capellà l'any 1658 facilita la reconstrucció cronològica dels Soriano, ja que, com s'ha mencionat, l'únic en actiu és el mateix que apareix en les llistes mensuals de la capella musical. A partir del 1748, els capellans Sonanti desapareixen definitivament de les llistes.

5. L'administració externa dels Moretti

El metge Giovanni Pietro Moretti va erigir per testament tres capellanies a Sta. Maria la Major el 18 de desembre del 1645,²⁴ i l'únic requisit que demanava era que els capellans foren «laics» o «beneficiats simples». Els beneficiats simples havien pres la «prima tonsura», un ritus precedent a les ordres menors i que agilitzaven la possessió d'una capellania. La quarta capellania fou fundada posteriorment per la vídua de Moretti, Plautilla Bossi, i començà a ser operativa el 28 de desembre del 1674.

²³ Ib., f. 186.

²⁴ I-Rsm, *Inventario legale [...] 1726*, f. 20v.

Per voluntat de Bossi, els Moretti eren nomenats pels «Signori Guardiani della Venerabile Arciconfraternita del Santissimo Salvatore ad Sancta Sanctorum»,²⁵ els quals s'encarregaven de l'administració de les capellanies i posseïen tots els drets sobre els nomenaments i estipendies dels Moretti.²⁶ Els llibre dels *Possessi* aporta el nom d'alguns «guardians» fàcilment identificables, els quals procedien de famílies nobles i benestants de Roma, com ara el marquès Crescenzi (que va nomenar D. Bartolomeo Pedroni com a Moretti), el marquès Ottavio Federico del Bufalo («priori dei caporioni» durant 1770-1771, el qual va nomenar l'abat D. Antonio Pérez)²⁷ o el comte Antonio Carpegna (que va nomenar l'abat Carlo Enrico Lazzarini), per citar alguns exemples.²⁸

La capellania era perpètua i només es quedava vacant per renúncia o decés; de fet, la documentació tan sols deixa constància d'una vacant per renúncia, la d'Agostino Pezza, i constitueix un cas excepcional en la història de les capellanies, almenys de forma tan explícita.

Els Moretti tenien l'obligació –o pes– de celebrar una missa diària a Sta. Maria la Major per la salut de l'ànima del fundador, dels seus familiars i per les ànimes del purgatori, amb un total de 1460 misses anuals i, des del 23 de gener del 1681, per un decret de la *Sacra Congregazione della Visita Apostolica*,²⁹ havien d'assistir al cor en setmanes alternatives en conformitat amb als capellans Toletani.³⁰ En cas de no assistir ni trobar substitut, es descomptava l'estipendi.

La capellania Moretti tenia, com hem anticipat, una administració externa i, per tant, els nomenaments i les retribucions salarials no depenien del capítol de la basílica. Aquest fenomen es veu reflectit en el fet que no trobarem mai en els llistes mensuals de la capella musical cap referència als cantants que ocupaven alguna d'aquestes capellanies.

Amb tot, s'ha pogut descobrir que alguns d'ells sí que ocupaven una capellania, gràcies al llibre de l'arxiu capitular *Possessi* (o llibre de les «possessions», que anota cronològicament la possessió d'algun càrrecs en la basílica), els qual permet elaborar una llista de tots els Moretti des de la primera fundació l'any 1646 fins al 1823 i, a més, conèixer els respectius successors (consignats en les respectives columnes):³¹

CAPELLANS MORETTI			
Sr. D. Pellegrino Pellegrini	Sr. Nicolò Felici	Sr. Lazzaro Leonetti	Sr. Fco. Fidarelli
D. Giuseppe Tacconi (15.III.1704)	D. Bartolomeo Pedroni (25.X.1710)	D. Carlo Antonio Fiori (3.III.1712)	Sr. D. Giuseppe de' Luca (6.III.1733)*

²⁵ L'arxiconfraria, que té uns orígens medievals, és una de les més antigues de Roma, i deu el seu nom a la veneració d'una icona bizantina amb la cara de Crist, una de les relíquies més antigues i importants que es troba a la capella de l'escala santa en la plaça de *S. Giovanni Laterano* a Roma. L'any 1381 obtingué el permís del papa per gestionar una secció del Colosseu i altres privilegis, un tipus de jurisdicció que arribà fins als primers anys del s. XVI. Durant els ss. XIV i XV tingué un ampli desenvolupament, i arribà a adquirir un ingent patrimoni immobiliari. L'arxiconfraria tenia un compromís caritatiu adreçat a l'acolliment de pelegrins que venien a visitar el santuari i a l'assistència de malalts, de tal manera que arribà a fundar dos hospitals: el de *S. Giacomo* al Colosseu i el de *Sant'Angelo* o del *Salvatore al Laterano*. Si bé durant l'edat moderna arribà a ser una de les principals institucions assistencials romanes, en ple s. XIX sofreix una profunda crisi que conduirà a la seua desaparició. Tenint en compte que Moretti era metge, la vídua podria haver tingut una especial sensibilitat a l'hora de transferir-los aquestes competències (cf. Pavan, 1984: 81-90 i Pavan, 1985: 390-392).

²⁶ «Cappellani Moretti quatuor» (I-Rsm, Bianchini, *Historia...*, VII, 1754, ff. 102-103).

²⁷ Accademia Moroniana; Biografie; De Dominicis, Claudio, *Del Bufalo, Del Bufalo Cancelliere, Del Bufalo della Valle*, <http://www.accademiamoroniana.it/Biografie/Bufalo.pdf>, [consulta: 30 de setembre de 2019].

²⁸ «Per il Possesso delli Ss.ri Cappellani Moretti» (I-Rsm, *Possessi*, 1702-1750, ff. 162-164).

²⁹ I-Rsm, *Stato Generale 1759*, f. 30r.

³⁰ El cardenal Francesco di Toledo va erigir dotze capellaneis el 1598 per celebrar 1200 misses a l'any (I-Rsm, *Inventario 1726*, f. 23r). Tanmateix, en I-Rsm, *Stato Generale 1759*, f. 30r, es remunta al 1597, és a dir, un any abans.

³¹ I-Rsm, *Possessi*, ff. 161-164.

Sr. D. Pompeo Cannicciari (3.III.1712)	Sr. Cristoforo Bonifazi (12.X.1737)	Sr. Silvestro Orbini ³² (10.VIII.1732)	Sr. D. Carlo Felice (20.XI.1761)
Sr. D. Agostino Pezza (15.I.1745)	Sr. D. Sante Moretti (4.VIII.1778)	Sr. D. Lorenzo Alderici (4.III.1766)	Sr. Abb.e Filippo Rosessi (24.XII.1775)
Sr. Abb.e D. Nicola Bonucci (11.X.1758)	Sr. Abb.e D. Carlo Enrico Lazzarini (15.I.1786)	Sr. Abb.e Giacinto Landri (26.II.1785)	Sr. D. Giuseppe Vagnarini (3.V.1823)
Sr. D. Paolo Salvetti (26.I.1766)	Sr. D. Felicissimo Tremonti (11.III.1810)	Sr. Abb.e D. Antonio Perez (10.III.1792)	
Sr. Abb.e Pietro Combi Romano (31.VIII.1788)		Sr. D. Pietro de Arcangelis ³³ (5.VIII.1817)	

Taula 5: Capellans Moretti, dates de possessió i successors per columnes
(en color, els presents en la capella musical)

Segons la voluntat del fundador, els capellans no tenien la necessitat de ser versats en música. Tanmateix, al llarg del '700 hi trobem dos Moretti que, a pesar de no tindre la necessitat de complir aquest requeriment, sí que formen part de la capella musical: Giuseppe de' Luca (actiu en la capella musical des del 1695 fins al 1761) i D. Pompeo Cannicciari (actiu com a mestre de capella de Sta. Maria la Major des del 1709 fins al 1744). De la resta de capellans que no pertanyien a la capella musical, no tenim constància de l'eventual formació musical ja que, com hem vist, saber música no era un requisit per a la possessió d'una capellania Moretti.

En qualsevol cas, els músics de la capella musical que ocupaven una d'aquestes capellanies tenien un estipendi de deu escuts mensuals «no declarats» en les llistes de pagament. Es tracta d'un salari prou elevat i equiparable al del mestre de capella, però amb les obligacions pròpies de la capellania.

El cas de D. Pompeo Cannicciari és bastant singular: nascut entre 1666-1670, fou nomenat mestre de capella de St. Esperit en Sàxia des del 5 de setembre del 1694, prengué la primera tonsura el 9 d'abril del 1707 a San Giovanni Laterano i esdevingué mestre de capella de Sta. Maria la Major en 24 de març del 1709, fins que va morir el 29 de desembre del 1744³⁴ (el seu magisteri és un dels més llargs de la història d'aquesta basílica). Importa que, a més, el 3 de maig del 1712 va prendre possessió d'una capellania Moretti. Des del 1712, Cannicciari cobra 12 escuts mensuals com a mestre de capella, més 10 escuts per la capellania no revelats en les llistes de pagament, és a dir, un total de 22 escuts mensuals, suma basant rellevant per a l'època dins del context professional de la música sacra (Puig, 2015a: 238-245).

L'altre cantant, Giuseppe de' Luca, és un dels més veterans de la basílica amb més de seixanta anys de servei ininterromput. Podem dividir la seua activitat en tres grans períodes: contralt (1695³⁵-VII.1716), capellà Sacchetti (VIII.1716-IV.1733) i capellà Moretti (V.1733-X.1761). Aquest fet demostra que no es podia posseir més d'una capella simultàniament. En el primer període cobra 8 escuts mensuals; en el segon, 4 de la capellania Sacchetti i 4 del capítol (mateix salari, però amb més obligacions); per últim, l'any 1733 deixa la capellania Sacchetti i es jubila, encara que continuarà com a contralt jubilat durant 28 anys més de servei i cobrant només 2,5 escuts mensuals de la capella musical.

Aquesta és una de les parts més interessants dels models de cofinançament de la capella musical. Giuseppe de' Luca va renunciar voluntàriament a la capellania Sacchetti, que li aportava 4 escuts mensuals, per tal de poder prendre possessió de la capellania Moretti, millor remunerada i que havia deixat vacant el recent desaparegut F. Fidarelli. Per al capítol, la renúncia a la capellania Sacchetti junt amb la jubilació representava una font

³² Apareix com a Silverio Urbini en Ivi, f. 162.

³³ En el llibre dels Possessi no especifica de qui és successor.

³⁴ I-Rsm, *Libro dei morti, 1611-1804*, segn. 859, f. 140.

³⁵ I-Rsm, *Atti capitolari 10 (1751-1819)*, f. 11. L'any 1751 apareix amb 56 anys de servei.

d'ingressos important: d'una banda, De' Luca deixaria de cobrar els 4 escuts mensuals de la capella musical a canvi de 2,5 per la jubilació, de manera que el capítol estalviava diners i disposava de la vacant Sacchetti per oferir-la a un altre cantant; de l'altra, el mateix De' Luca passaria de cobrar 8 escuts mensuals (4 de la capellania Sacchetti i 4 del capítol) a cobrar-ne 12,5 (10 de la capellania Moretti i 2,5 del capítol), com podem comprovar en la següent taula:

Giuseppe de' Luca (1695-X.1761)				
Capellania	Període	Capellania	C. Musical	Total
-	1695-VII.1716	-	8	8
Sacchetti	VIII.1716-IV.1733	4	4	8
Jubilat/Moretti	V.1733-X.1761	10	2,50	12,50

Taula 6: Extracte de la cronologia de Giuseppe De' Luca (cf. fitxa de l'últim apartat)

En les graelles es descobreix com, a mesura que passa el temps, el capítol paga menys pel cantant i aquest, per contra, rep cada vegada un sou més elevat (més avall presentem la fitxa completa de Giuseppe de' Luca).

Sens dubte, el model d'administració externa dels Moretti constitueix un cas únic en la història de les capellanies que hem estudiat, ja que els capellans, que aparentment cobren tan sols per cantar a la capella musical, reben un estipendi extern de 10 escuts mensuals no comptabilitzats en l'economia capitular ni declarats en les llistes de pagament, i que constitueix una suma relativament elevada en comparació amb la resta de capellanies.

6. Fitxa dels cantants de la capella musical que ocupen més d'una capellania

Tot seguit, i amb la finalitat d'aprofundir amb l'activitat i model de cofinançament dels cantants que ocuparen més d'una capellania al llarg de la seua trajectòria en la capella musical de Sta. Maria la Major a Roma, es facilita una fitxa individual de cadascun d'ells ordenats cronològicament.

Una vegada més, cal interpretar el canvi d'una capellania a una altra com un tipus d'«ascens», ja que el cantant pot arribar a obtenir una millora salarial o, en cas de mantenir el salari, gaudir d'una disminució de les obligacions, com ja s'ha comprovat en alguns casos.

En les taules es consignen els casos més paradigmàtics de la capella musical: D. Giuseppe De' Luca, D. Benedetto Porciani, D. Giuseppe Maria Nozzoli, D. Giuliano Felli i D. Francesco Panara:

a) D. Giuseppe De' Luca

Cantant		Període			
De' Luca, Giuseppe		d.1695-X.1761			
Activitat		Estipendi (en escuts)			
Veü	Capellania	Període	Capellania	C. Musical	Total
A	-	1695-VII.1716	-	8	8
	Sacchetti	VIII.1716-X.1722	4	4	8
		XI.1722-VI.1724	4	3,90	7,90
		VIII.1724-III.1733	4	4	8
		IV.1733	2	2 (+ 1,25 jubilació)	5,25
	Jubilat/Moretti	V.1733-IX.1761	10 (adm. ext.)	2,50	12,50
		X.1761	5 (?)	1,25	6,25

En IV.1733, llegim: «D. Gioseppe de Luca contralto capp[ellan]o Sacchetti [scudi] 2 per la cap[ellani]a e [scudi] 2 dal R[everendissim]o Cap[itolo] e [scudi] 1,25 per la giubilazione [scudi] 5:25».³⁶ A partir de V.1733, De' Luca apareixerà com a «contralto giubilato» o «musicò giubilato».³⁷

Convé tindre present que escuts de la capellania Moretti no apareixen en les llistes de pagament perquè la fundació té una administració externa al capítol de Sta. Maria la Major.

En X.1761, llegim: «D. Giuseppe de Luca p[er] 15 giorni che misse»,³⁸ la qual cosa significa que cessa per defunció i cobraria només la meitat dels estipendies de la capellania i del capítol basilical.

b) D. Benedetto Porciani

Cantant			Període		
Porciani, D. Benedetto			a.I.1709-VIII.1751		
Activitat			Estipendi (en escuts)		
Veu	Capellania	Període	Capellania	C. Musical	Total
T	-	a.I.1701-VII.1709	-	3	3
	-	VIII.1709-IV.1711	-	4,30 ³⁹	4,30
	Sacchetti	V.1711-VIII.1711	4	1	5
TC	Soriano	IX.1711-XI.1714	4	1	5
		XII.1714-XII.1718	4	1,20	5,20
		I.1719-VIII.1719	3	2,20	5,20
		IX.1719-II.1720	4	1,50	5,50
		III.1720-X.1722	4	2	6
		XI.1722-VII.1724	4	1,80	5,80
		VIII.1724-III.1727	4	2	6
		IV.1727-V.1733	4	2	6
Sonanti		VI.1733-I.1748	4	2,50	6,50
		II.1748-VIII.1751	4	1	5

D. Benedetto Porciani cobra 3 escuts com a tenor, i s'incrementa el salari des que ocupa la plaça de tenor corista (TC). En maig del 1711 pren possessió de la capellania Sacchetti durant quatre mesos, i el sou s'incrementa fins a 5 escuts, tot i que només en rep un de la capella musical. En acabant, pren possessió de la capellania Soriano i, encara que cobra el mateix, el canvi suposa una disminució dels serveis. A partir del 1719, la capellania disminueix l'aportació, el que suposa un suplement salarial més elevat per al capítol per tal d'equiparar el salari mensual. A partir de setembre del 1719, es restitueix l'aportació de la capellania, la qual cosa representa una disminució de les despeses per al capítol i un increment salarial per al músic. Des de març del 1720, el capítol paga 2 escuts, i la mensualitat s'incrementa lleugerament. A partir de II.1748, es redueix el salari: un escut de la basílica serà per a Porciani i, l'altre, per al tenor Salvatore Carli, que apareix per primera vegada com a substitut de Porciani (el capítol estalvia diners i guanya un músic). Val a dir que Carli cobrarà un escut fins el cessament total de Porciani, després del qual percebrà la quantitat de cinc escuts mensuals i aconseguirà un lloc estable en la capella musical. Aquest exemple és un cas de promoció interna:

2.º Avendo fatto istanza Benedetto Porciani altro Tenore che voglia il Rmo Capitolo perpetuargli la Cappellania Soriana, che gode presentem[en]te, accioche possa à titolo di essa esser ordinato in Sacris; e ciò atteso il Lungo Servizio lodevolmente prestato alla Basilica come Musico Corista. È stata riconosciuta molto doverosa tale istanza; onde si stima conveniente di

³⁶ «Lista delli Sig.ri Musici di S. Mª Magge per il mese di Aple 1733» (I-Rsm, *Giustificazioni 67 (1731-1733)*, s/n). El subratllat és de l'original.

³⁷ Ib.

³⁸ «Lista delli Sig.ri Musici di S. Mª Maggiore p. il Mese di Ottobre 1761 (I-Rsm, *Giustificazioni 80 (1760-1761)*, s/n).

³⁹ En IX.1709 cobra excepcionalment 4,33 escuts. Cf.: I-Rsm, *Giustificazioni 60 (1709-1711)*, s/n.

compiacerlo, colla ritenzione ancora di servizio di Musico, e di quel poco stipendio, chè p[er] soprapiù allà rendida di d[ett]a Cappellania hà goduto in passato.⁴⁰

c) D. Giuseppe Maria Nozzoli

Cantant			Període		
Nozzoli, D. Giuseppe Maria			XII.1714-IV.1731		
Activitat			Estipendi (en escuts)		
Veü	Capellania	Període	Capellania	C. Musical	Total
S	-	XII.1714-XII.1720	-	5	5
	Sonanti	I.1721-X.1722	-	-	5
		XI.1722-VI.1724	-	-	4,90
		VIII.1724-II.1727	-	-	5
	Jubilat/ Sacchetti	III.1727-IV.1731	-	1	1

En les llistes mensuals de pagament no s'especifica la quantitat procedent de cada pagador.

d) D. Giuliano Felli

Cantant			Període		
Felli, Giuliano			IV.1733-X.1774		
Activitat			Estipendi (en escuts)		
Veü	Capellania	Període	Capellania	C. Musical	Total
A	-	IV.1733	-	2,50	2,50
	-	V.1733-VII.1733	-	5	5
	Sacchetti	VIII.1733-VII.1751	4	1	5
	-	VIII.1751	-	-	5
	Sonanti	IX.1751-XII.1751	4	1,50	5,50
	-	I.1752-II.1754	-	-	5,50
	Sonanti	III.1754-X.1774	4	1,50	5,50
		X.1774	2	0,75	2,75

Suposem la continuïtat de Felli en la capellania Sonanti des de IX.1751 fins a X.1774, encara que les llistes deixen d'especificar durant un període el pagament de la capellania (potser es tracte d'un assumpte econòmic intern, entre les rendes de la capellania i la mensa música). En l'acta X.1774, llegim: «Giuliano Felli Contralto Capp[ellan]o Sonanzi mori a dì 14 d.o la sera, gli fù data mezza mesata»,⁴¹ és a dir, pagarien només mig mes als hereus. De l'altra meitat, es va convocar un concurs per a cobrir una plaça de contralt i una altra de baix, a més d'encomanar la composició de cinc misses sobre *cantus firmus*.⁴²

e) D. Francesco Panara

Cantant			Període		
Panara, D. Francesco			IV.1746-VI.1753		
Activitat			Estipendi (en escuts)		
Veü	Capellania	Període	Capellania	C. Musical	Total
B	-	IV.1746-VI.1746	-	5,70	5,70
	Sacchetti	VII.1746-VII.1751	4	1,70	5,70
	-	VIII.1751-XII.1751	-	5,70	5,70
	Sonanti	I.1752-VI.1753	4	1,70	5,70

⁴⁰ «Giovedì 27. Febrero 1727 (sic)» (I-Rsm, *Atti Capitolari 9 (1721-1750)*, ff. 102-103).

⁴¹ «Lista delli Sig.ri Musici di S. Mª Maggiore p. il mese di ottobre 1774» (I-Rsm, *Giustificazioni 86 (1774-1775)*, s/n). El subratllat és de l'original.

⁴² Ib.

Des del moment que el baix Panara pren possessió de qualsevol capellania, el capítol només paga 1,70 escuts, una estalvi considerable per a la capella musical.

Conclusions

Les capellanies són fundacions privades amb unes càrregues pietoses que se sufraguen a partir de les rendes d'uns títols bancaris anomenats «Luoghi di Monti» i que poden sofrir daltabaixos al llarg de la història, com ocorre també en l'economia capitular i de la capella musical a llarg del s. XVIII.

Algunes capellanies tenien com a requisit l'obligació de ser ocupades per capellans versats en música o en cant pla (com era el cas de Sacchetti, Sonanti o Soriano). De fet, en les llistes mensuals de la capella musical de Sta. Maria la Major a Roma, hi trobem cantants que perceben dos sous: un de la capellania i altre del capítol.

D'altres, com la capellania Moretti, tenen una administració externa i, a pesar que els capellans no calia que foren músics, en les llistes de la capella musical hi trobem dos casos paradigmàtics com els de D. Giuseppe De' Luca i D. Pompeo Cannicciari, ambdós amb un servei extens i destacat en la basílica.

Alguns dels cantants poden ocupar més d'una capellania, sempre de forma successiva, amb el propòsit de rebre una millora salarial. En el moment de la jubilació, el cantant pot ocupar una capellania o renunciar a la que té i posseir-ne una altra, com a model de compensació econòmica. Tanmateix, les llistes mensuals no sempre deixen clara la procedència del doble pagador, raó per la qual cal acudir a altres fonts d'arxiu.

Per últim, sabem que aquestes fundacions estigueren vigents durant diversos segles, fins i tot a València, on encara manquen estudis que puguin evidenciar les possibles relacions entre les capellanies i els models de cofinançament de les capelles musicals, raó per la qual esperem que aquest estudi servisca de precedent per a una concreció en el nostre entorn més pròxim.

Bibliografia

- Burke, John (1984): «Musicians of S. Maria Maggiore Rome, 1600-1700. A social and economic study», *Note d'archivio per la storia musicale*, 2 (supplemento), Venezia, Edizioni Fondazione Levi.
- Pavan, P. (1984): «La confraternita del Salvatore nella società romana del Tre-Quattrocento» dins: *Ricerche per la storia religiosa di Roma*, 5, Roma, Edizioni di Storia e Letteratura, 81-90.
- ____ (1985): «SS. Salvatore ad Santa Sanctorum», dins: *Ricerche per la storia religiosa di Roma*, 6, Roma, Edizioni di Storia e Letteratura, 390-392.
- Puig, Abel (2013): «Les funcions musicals de les capellanies Moretti, Sacchetti, Sonanti i Soriano en Sta. Maria la Major a Roma des de la seua fundació fins al 1759», dins Addamiano, Antonio i Francesco Luisi (ed.) (2013): *Atti del congresso internazionale di musica sacra in occasione del centenario di fondazione del PIMS*, Roma, 26 maggio-1 giugno 2011, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 967-987.
- ____ (2015a), «Le condizioni di lavoro dei maestri di cappella nella Basilica di S. Maria Maggiore a Roma nel settecento», dins Jagosz, Mons. Michal i Lisanti (ed.) (2015): *Collana Studia Liberiana*, X, Roma, Lisanti, 223-253.
- ____ (2015b), «Le cappellanie musicali in S. Maria Maggiore: appunti e documenti inediti», dins Jagosz, Mons. Michal i Lisanti (ed.) (2015): *Collana Studia Liberiana*, X, Roma, Lisanti, 255-293.
-

Abel Puig Gisbert

abelpuig@gmail.com

Abel Puig Gisbert és Doctor en Musicologia pel *Pontificio Istituto di Musica Sacra* de Roma, Professor Superior de Saxòfon, Professor de Solfeig i Llicenciat en Història i Ciències de la Música. En l'actualitat, combina la tasca docent com a professor d'ensenyament secundari a l'IES «José Ballester Gozalvo» de València amb la investigació, i és president de l'Associació Valenciana de Musicologia (AVAMUS). El seu treball se centra en diversos camps de la Musicologia, en particular sobre la basílica de Sta. Maria la Major a Roma en el s. XVIII.

Abel Puig Gisbert es Doctor en Musicología por el *Pontificio Istituto di Musica Sacra* de Roma, Profesor Superior de Saxofón, Profesor de Solfeo y Licenciado en Historia y Ciencias de la Música. En la actualidad, combina la labor docente como profesor de secundaria en el IES «José Ballester Gozalvo» de Valencia con la investigación, y es presidente de la *Asociación Valenciana de Musicología* (AVAMUS). Su trabajo se centra en diversos campos de la Musicología, en particular sobre la basílica de Sta. María la Mayor en Roma en el s. XVIII.

Abel Puig-Gisbert is Doctor in Musicology from the *Pontificio Istituto di Musica Sacra* in Rome, Professor of Saxophone, Professor of Solfa and Music Theory and Degree in History and Music Sciences. Currently, he combines his teaching work as a secondary school teacher at the IES «José Ballester Gozalvo» in Valencia with the research, and is the president of the *Asociación Valenciana de Musicología* (AVAMUS). His work focuses on several fields of Musicology, particularly on the Basilica of Sta. Maria Maggiore in Rome in the 18th Century.

Cita recomanada

Puig Gisbert, Abel. 2019. "Les capellanies com a model de cofinançament de la capella musical de Sta. Maria la Major a Roma en el '700". *Quadrivium, -Revista Digital de Musicologia* 10 [enllaç] [Consulta: dd/mm/aa].